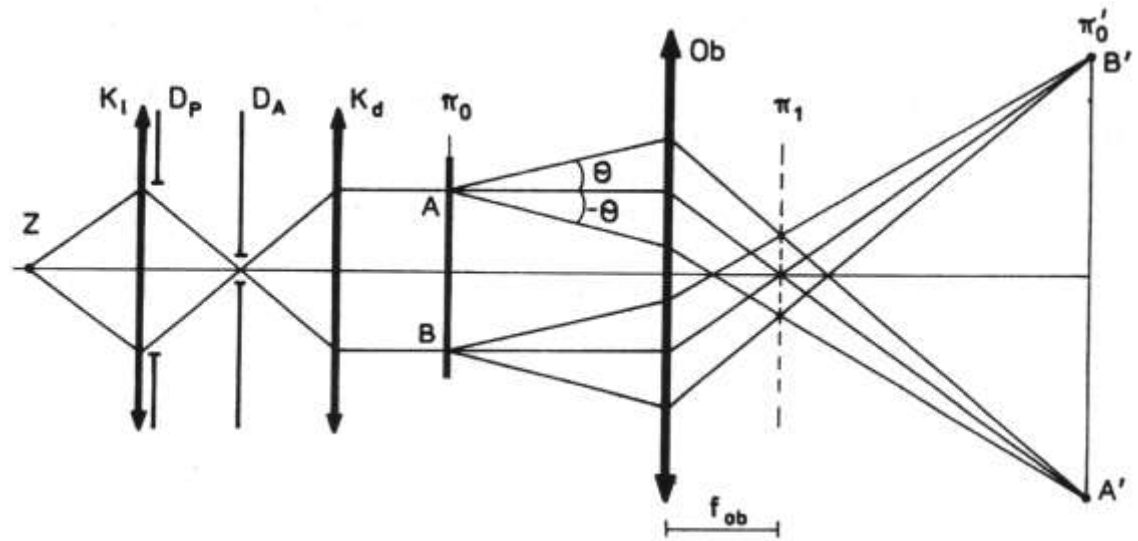

Mikroskop – teoria Abbego

- Zastosujemy **teorię dyfrakcji** do opisu sposobu powstawania obrazu w mikroskopie:

- Oświetlacz typu Köhlera tworzy równoległą wiązkę światła, padającą na obserwowany obiekt (płaszczyzna π_0);
- Pole widzenia ograniczone jest przez przysłonę D_p ;
- Przysłona D_A ogranicza rozbieżność kątową wiązki oświetlającej.

Mikroskop – teoria Abbego

- Załóżmy, że przedmiot stanowi sinusoidalna siatka o częstości przestrzennej

$$\nu = 1/X_0$$

Jej transmitancja opisana jest wzorem: $t(x) = A + B \cos(2\pi\nu x) \quad A > B$

- Jak **ZAPEWNE PAMIĘTAMY**, płaska fala, padając na tak określoną strukturę, tworzy dwie wiązki ugięte pod kątami zależnymi od częstości przestrzennej przedmiotu:

$$\tan(\Theta) = \pm\nu\lambda$$

- W płaszczyźnie ogniskowej obrazowej obiektywu π_1 wiązki te skupiają się, tworząc obraz dyfrakcyjny przedmiotu. Obserwujemy **trzy punkty** (reprezentujące trzy fale):

- środkowy, reprezentujący „zerową” częstość przestrzenną, czyli tło;
- dwa boczne punkty, reprezentujące częstość przestrzenną ν .

Te trzy fale tworzą następnie obraz „podobny” do przedmiotu w płaszczyźnie π_0' .

Mikroskop – teoria Abbego

- Jeśli nawet przedmiot nie jest sinusoidalną siatką, możemy przyjąć że jest periodyczny z okresem X_0 i zastosować rozkład Fouriera do jego transmitancji:

$$t(x) = T_0 + \sum_{m=1}^{\infty} T_m' \cos(2\pi mx / X_0) + \sum_{m=1}^{\infty} T_m'' \sin(2\pi mx / X_0)$$

- Fala świetlna, padająca na taki przedmiot, ulega dyfrakcji i tworzy szereg fal płaskich, ugiętych pod kątami: $\tan(\Theta_m) = \pm m \lambda \nu \quad m = \pm 1, \pm 2, \dots$

- Każda z tych wiązek po przejściu przez obiektyw skupia się w jego tylnej płaszczyźnie ogniskowej w innej odległości od osi:

$$\xi_m = f_{ob} \tan(\Theta_m) = m f_{ob} \lambda \nu$$

- W płaszczyźnie tej tworzy się więc **obraz dyfrakcyjny przedmiotu** – szereg punktów świecących o nateżeniach zależnych od współczynników w rozwinięciu Fouriera. Z dodania (interferencji) tych fal powstaje obraz geometryczny (w płaszczyźnie π_0').

Mikroskop – teoria Abbego

- Nawet w przypadku przedmiotu nieperiodycznego możemy zastosować transformatę Fouriera. Fala płaska, padająca na przedmiot o dowolnej transmitancji amplitudowej $t(x)$, ulega dyfrakcji i w płaszczyźnie ogniskowej obrazowej soczewki odwzorowującej otrzymujemy rozkład amplitudy świetlnej, opisany transformatą Fouriera:

$$\tau(\nu) = \int_{-\infty}^{\infty} t(x) \exp\left[-\frac{2\pi i}{\lambda f'} x \nu\right] dx$$

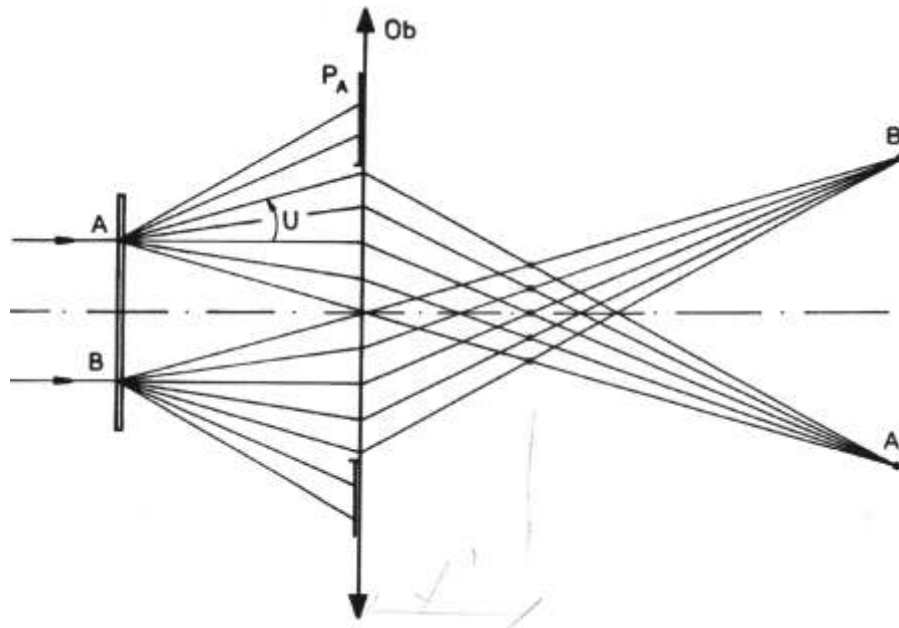
Przejście światła od płaszczyzny obrazu dyfrakcyjnego do płaszczyzny obrazu geometrycznego opisuje odwrotne przekształcenie Fouriera:

$$t'(x_{ob}) = \int_{-\infty}^{\infty} \tau(\nu) \exp\left[-\frac{2\pi i}{\lambda z_{ob}} \nu x_{ob}\right] d\nu$$

a więc obraz jest podobny do przedmiotu.

Mikroskop – teoria Abbego

- Jak dotychczas, otrzymane wyniki (tworzenie obrazu) są **analogiczne** do tych, osiągniętych za pomocą teorii geometrycznej! Na czym więc polegają **różnice** (ograniczenia) teorii dyfrakcyjnej?

- Nawet wtedy, gdy **apertura obiektywu** jest bardzo duża, jest ona zawsze **skończona**. Nie wszystkie wiązki światła, ugięte na przedmiocie, trafią więc do obiektywu i zostaną skupione w płaszczyźnie obrazu dyfrakcyjnego. Oznacza to, że w **drugiej części procesu tworzenia obrazu (transformata odwrotna)** weźmie udział **tylko skończona liczba fal składowych**. Obliczanie odwrotnej transformaty Fouriera odbędzie się w skończonych granicach a więc otrzymany wynik musi się różnić od „idealnego”. Pewna część informacji o przedmiocie, zawarta w składowych harmonicznych o **wysokich częstościach przestrzennych** nie zostanie odtworzona w obrazie.

Mikroskop – teoria Abbego

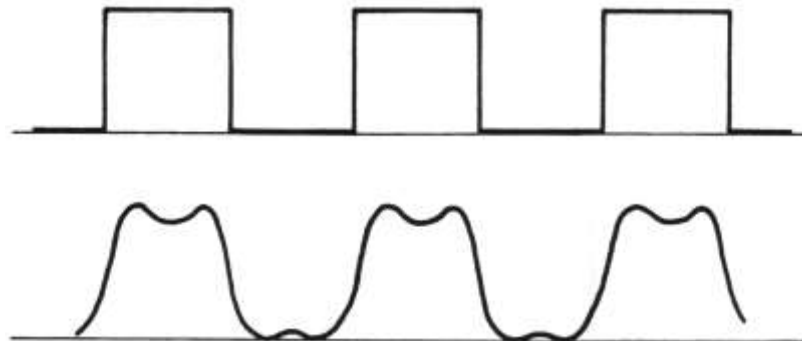
- W szczególności, gdy przedmiotem będzie siatka periodyczna o **jednej** częstotliwości przestrzennej ν_0 , to wiązki światła ugięte na tej strukturze trafią do obiektywu a następnie wezmą udział w tworzeniu obrazu tylko wtedy, gdy apertura obiektywu będzie równa co najmniej:

$$u_0 = \arcsin(\nu\lambda)$$

Jest to **zdolność rozdzielcza obiektywu** – często wyraża się ją przez najmniejszą odległość d między dwoma odwzorowanymi punktami:

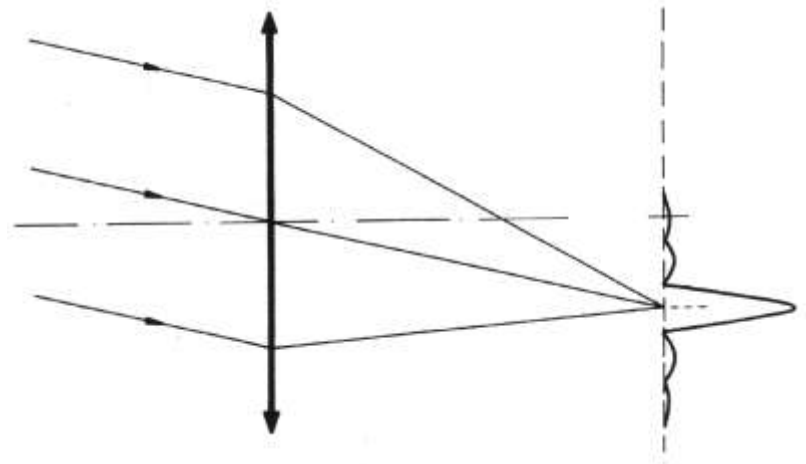
$$d = \frac{\lambda}{D/2z}$$

gdzie $D/2z$ jest **połówkowym kątem aperturowym** obiektywu.

Mikroskop – teoria Abbego

- Tak więc obraz dawany przez obiektyw o skończonych rozmiarach jest zawsze **rozmyty**. Rozmycie to powstaje jako wynik dyfrakcji światła na ograniczeniu, jakim jest przesłona aperturowa (żrenica wejściowa) tego obiektywu.
- Obrazem punktowego przedmiotu jest więc nie punkt, ale plamka o skończonych rozmiarach, zwana **punktową funkcją rozmycia**. W przypadku istnienia w układzie aberracji, wpływają one również na kształt tej plamki i dlatego nazywamy ją także **plamką aberracyjną**.
- Dyfrakcyjna teoria odwzorowania wyjaśnia oczywiście sposób powstawania obrazu nie tylko w mikroskopie. Na przykład obrazem dalekiej gwiazdy (punkt!) w lunecie jest punktowa funkcja rozmycia równa obrazowi dyfrakcyjnemu (dalekiego pola) żrenicy wejściowej:

Mikroskop – teoria Abbego

- Przykład: Dla źrenicy kołowej o średnicy D amplitudową punktową funkcją rozmycia jest krążek Airy'ego:

$$h(x') = \frac{J_1\left(\frac{\pi D x'}{\lambda f}\right)}{\left(\frac{\pi D x'}{\lambda f}\right)}$$

- Rozkład natężenia światła w obrazie punktu nazywamy natężeniową punktową funkcją rozmycia, np. (dla źrenicy kołowej):

$$H(x') = |h(x')|^2 = \frac{J_1^2\left(\frac{\pi D x'}{\lambda f}\right)}{\left(\frac{\pi D x'}{\lambda f}\right)^2}$$

Mikroskop – teoria Abbego

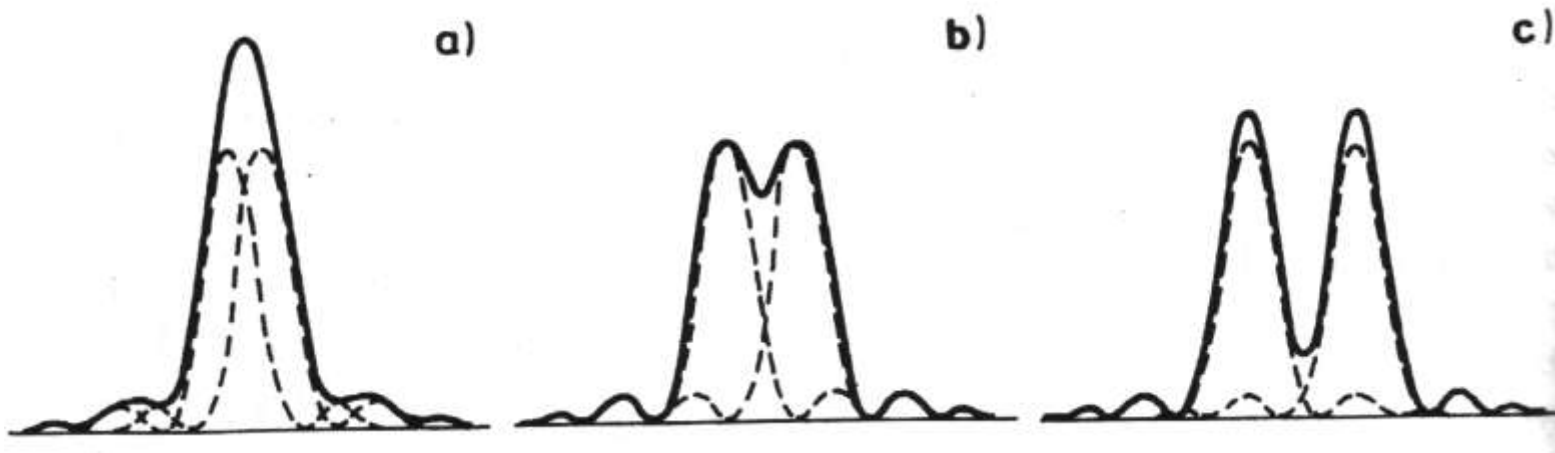
- Dla niewielkich przesunięć możemy z dobrym przybliżeniem przyjąć, że obrazem **dwóch** punktów leżących w niewielkiej odległości Δ od siebie jest **suma** dwóch identycznych punktowych funkcji rozmycia, przesuniętych względem siebie o wielkość zależną od Δ i od powiększenia poprzecznego układu β .
- Jeśli przedmiot jest oświetlony **niekoherentnie**, to dodają się **natężeniowe** funkcje rozmycia:

$$H(\xi) = H(\xi - \beta\Delta/2) + H(\xi + \beta\Delta/2)$$

- Gdy odległość między punktami jest zbyt mała, **plamki aberracyjne nakładają się**, uniemożliwiając rozróżnienie poszczególnych punktów.

Kryterium rozdzielczości

- Kryterium rozdzielczości Rayleigha orzeka, że bezaberracyjny układ optyczny umożliwi rozróżnienie dwóch punktów, jeżeli maksimum punktowej funkcji rozmycia jednego punktu przypadnie na pierwsze minimum dyfrakcyjne punktowej funkcji rozmycia drugiego punktu.

Kryterium rozdzielczości

- Przykład I: dla źrenicy kwadratowej o boku a odległość ta wynosi:

$$\Theta_{gr} = \frac{\lambda}{a}$$

(czemu podawana jest za pomocą miary kątowej?). Zwana jest ona dwupunktową zdolnością rozdzielczą.

- Przykład II: dla źrenicy kołowej o średnicy D odległość ta wynosi:

$$\Theta_{gr} = 1,22 \frac{\lambda}{D}$$

(liczba 1,22 wynika z warunku na minimum funkcji Bessela).

- W praktyce, granicę zdolności rozdzielczej wyznacza się, obserwując **testy kreskowe**, składające się z pól pokrytych układami równoległych i równoodległych linii.